

Узбектерде мендидежиринин бир онзагай хевир бар. Уж-кыдым көзүлбес хөвөн шөлүндө ийикпе, тудугда ийикпе, станок чангыда ийикпе, башкарылга пултузунда ийикпе, бирик столунун артында ийикпе кижиге бурунгу чангыл өзугаар «Хорман!»—«Туруп могаванар!» деп чугаалаар.

Бистин черивисти, чуртталгавысты бодунун холу-биле каастап турар кижини бурунгу чуректин ханызында ийикпе, станок чангыда турар бис. Он-он нацияларнын төлөөлери Совет Узбекистанда чангыс эпиг өг-бүлө болуп чурттап, ажылдап турар.

Республикага Ленин-орденни тылсырынга тураскааткан байырлыг хуралга Леонид Ильич Брежнев мынча дээн: «СССР-нин акы-дунма бүгү улустары-биле кады сырый холбаалыг чангыс одуругга ажылдап чоразындан Совет Узбекистан хождандыг турганындан бүгү тала-биле сайзырангай, чекетелип турар. Чөөн чүктүн мурнакчы күрүнелеринин бирээзи кылдыр шапкын хөгжүп шыдаан».

Эрткен алдан чылдарнын дургузунда совет улустарнын өг-бүлелинги Узбекистан чүс-чүс чылдарга деңежир орукту эркен. Он чедикшикнинерин Коммунист партиянын ленинчи национал политика чокта, чурттуң бүгү республикаларнын доктаамал ачы-дузасы чокта, бодары безин берге. Чангыс эпте—бистин күжүвүс, могаг чок күш-ажылда—бистин аас-кежиги. Советтер чуртунун чону, хорман! Ажылдарга чедикшикнинер болунар!

ЗУЛЬФИЯ,
Узбекистаннын улустун шүлүкчүсү.

ЧУРУКТАРДА: Ташкентте «Москва» гостиницанын бажы. «Нарвал» хөвөн аскаар комбайннар будурун турар «Ташкент» завод Узбекистаннын индустриянын чоргалары болуп турар. Машина тудуучуларнын хой кижилг коллективинде чурттуң дыка хой нацияларнын төлөөлөр чилери ажылдап турар. Кол конвейерин чымык-слесарлар бригады (өөң алаанда); Социалист Күн-ажылдаш Маалымы, Анджан областа Пабаскан районун XX парт-сези атыг колхозтун даргасы. Узбек ССР-нин Дээди Советинин депутаты Абдукаим Тилалбаев: узбек черин хайрамы (алаанда).

Э. КОТЛЯКОВТУҢ, А. ГОРОКРИНТИҢ ФОТОЛАРЫ.

МАСТЕРЛЕРНИ АЛДАРЖЫТКАН

Пуратин арттыг эдизде Уст-Кышмак суурнуң селекционерлери кинографтың шалда-да утундуруп калган сорттарын катат тарааш, элек бижиттү алааннар. Ол чедикшиктер суурнуң «Урал» холдуулар кишлагы деп адын улам бойыткан.

Ында ажыттыган Куш-ажылчы алдарын муңсизде катат «турттум» сорттар кескү чери элзэн. Оон аңгы кайгыжык чараш кылдыр кылган кайырмаар, эсепчилер болган национал хөгжүс зер-кескери база бар. Ол бүгү чүлөдөр урак холдуу мастер-лерни алдаржыткан.

А. ДОЛНА,
Ю. КРУЖИЛИН.

Джизак.

Узбекистанда «Ангрен» ра-рез жөмүр-дани чүс-өдүнүн тын-жын барыч катат да-гатырар арганы бээр. Оон чик өртөгүс жөмүр-дани Ангреннин айыси гидроэлек-тростанциясына үдөөс те-рек апар. Станциянын баш-тайгы блоктары бо беш чылда ажылдап кирер.

Мурнуңда аңаа турган киш-лелтиң дарганы үжүн чы-дарда жөмүр-дани алды-биле чүс хире килемир. Ташкент-

КЕЗЭЭ-МӨНГЕДЕ ДОДНАШТЫРГАН

И. Б. УСМАНХОДЖАЕВ,

Узбек ССР-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы

БИСТИН ЭПИТЕЛИС — акы-дунма республикаларнын Эпители 60 хараар. Төүгү тала-биле алыр болза, ол улуг эвес хуусаа-дыр. Ындыг-даа болза, ол бичи үенин дургу-зунда бистин туртуусу чүс-чүс чылдарга деңежир орук-ту эркен. Ону Ортаа Азия-нын республикаларнын чи-изе-биле күрүзүп болуур, оларга аас-кежиге орукту Улуг Октябрь айтп берген.

Совет республикаларнын эвеси боттарынын улугуна кайы кире чалаат. Орунту акыды берген үбөс улус боттарынын амьдаралымын чикээндө көргөсөр.

В. И. Ленинни индустри-алыг бугуар 1918 чылда Ор-таа Азияга эң баштайгы социалист күрүс — Тур-кестан Совет Социалистг Автономия Тургустунуң туртуу, ында чурттап турар кижилерин совет күрүсүн-ини кайыс болганы билдин-гир. 1924 чылда чаа амьда-ралды узбектер, туркменер, таджиктер, кыргыздар тургу-зуп эгелзэн.

Төүгүңү фактылары са-гышка кирер: 1925 чылда Уз-бекистанга М. И. Калинин куюп чордан. Ол хоорайларга, кишиктарга барып, ажыл-чылдар, декарлар-биле узу-рапкан. Бугуар коозтуң суурларынын чурттакчылары хөвөнни хойуу беркесээр-дир бис, ычказ-даа чер болба-айрадыр херекселдер чок деп чугаалааннар. Айттары бас-мачылар былаан апарган, тыртта болган кетменер-биле хой чүс кылдынкас.

Деканарнын дикзон укра-ин ажылчылар дораз дик-нан кааннар. Олар эңи «Фор-дон» септосон, акы-дунма Узбекистан чорудуканнар. Амгы үдө «Номинус» ко-хозтун музейинде ону безин саргарын, эргижире берген фото-хуруктан ол тракторну, ону башкарып өрөөлүн эгел-зэн килекилер, узбек чере социалистг орукту тургузуу турганын көрүп болуур.

Револуция чуртунда Узбе-кистанга жүк-бизик билер ийик чок турган, бир-ла чүс — хол-биле акыл кылдыр он шая мастерлар, ийди-мун тур-гун чорук. Ол үдө буржуа социалогтар узбек улус хо-ждандыг чорудуу чүс-чүс чылдарда-да уштунуң шыда-вас диктин турган. Мичалза-да коммунистерни парти-зы, Советтерин эрге-чатырга-зы, ленинчи национал поли-тика ол бодалдын ший эвеси бадиткан.

БӨГҮНГҮ Узбекистанда 1000 хире улуг-улуг бу-дургузганын болган каттыкшымынанын ийи чүс хире сабырлары бар. Республиканын экономика-нын үдөөсүн — энергетика, металлургия болган машина тудуучулук, химия база элек-тротехника.

Узбек ССР-нин тургусту-на-мында боор удуштур буду-ругузынын хемчээли 216 на-тан эскен. Электри энергияны революция мурунда Россия-га будурун турганындан 20 катан хойну будурун турар. 1924 чылда будун он ийи ай-

ын дургузунда кызым кел-гени продукциям ам ында ийи-ле хун дургузунда бу-дургу турар.

СССР-нин хөвөн будурур кол базасы — бистин респу-бликамыс болуур, бүгү эвеледе чыдынып турар бүгү хөвөн-ини уштун ийи кезин ол бе-рин турар. Узбек ССР-нин тургустунамын соода эркен үдө хөвөнчилер «ак адыныны» будуругузын үжүн катат уагатырган. Уз-бекистаннын хөвөнчилери боттарынын чедикшикнинерин билин итееде-биле кыс чан-чылдыктар. Оон-даа улуг че-дикшикнинери чедик алыр ар-га бар деп олар санап турар-лар.

Хөвөнниң дургузунуң тала-зын деле-деге бир тур-гуар херекерге кирип турар бис. Чангыс чыл дургузунда элди миллион тоннада эвон эвес чиг-отти аң турар. «Ак адыныны» чымалазын оон-даа уагатырын шыдаар-даа, ындыг ужурау-даа бис. Ону боттандырар арга-куралымы-рыс бар: Каршиякский, Джизакский, Бухарский, Шербаковский кур хондулары шигээдн алыр, чер акы-зын културалыг бедирер, техниканы оон-даа акытыг ажыгаары — колхоз кур-лачылар бис.

Узбекистаннын колхоз ажыл-чыл хой адырдыг. Тарга болган тога-биза културал-арынын, чимисти болган виноградыг, кооп болган каракулау, эвтин, сүтүн, чурганын база эске-даа про-дукцияны будуругузын бол-ган белекени чыл санында өзүп, Аш-кем программазын боттандырынга, килеки-лер ийи чалай чорун бедирер-ге улуг салымшыны кирип турар. Таражылар, малчы-нар чаа-чаа курамыларын диктин тып, күш-ажылдыг бу-дургузун бедирер, сектар чер будурун бермечени бо-дун турарында ол са-зымын чыл санында улам уагатыр.

ССР ЭПИТЕЛИ алдан узган республиканын улуг бодал адыралыг кайгыжыктыг эстериле-лерин килер. Бистин улуг-вустун хой таладыг, чалай културалыг чекетелген. Кыс-ка хуусаа иштале култура революцияны боттандырар арганы Совет эрге-чатырга берген.

Ону үдөөс-дө, үжү-бизик оон-даа-чоруну уагаты-рынын хемчээлиндө эгел-зэн бис. Амгы үдө респу-бликада 43 дээди өөрөдиге чераси болган 230 хире учи-лиштер, техникумнар бар, дөрт миллион хире өөрөк-чилер школарда өөрөнип турар. Он мун кижиге 172 сту-дент оонайыр, ол дөргө, сай-зыраны капиталыг күрү-мелерден элзэн кыш катан хой. Республиканын эртем-тер академия, чүс-чүс эртем-ничилик институттары үр-тундеди, акылдын турарлар.

Бүгү нациянда укубас, кезээ-арын ший алган ко-руур пазун узбек херек-терин кезээ-мөңгөдө аң о-отан, чаа индустрия дөң ар-

генин көнүгүч болганы со-циализмни база бир улуг чаалан азымыны бээр.

Мурнуңда национал кыдыг черлерин хөгжүдөнгө чаа үс-чаданы Совет Социалистг Республикалар Эпиелер тур-густан. «Бистин бүгү улустар-ымыстын социалистг Ала-чурту» — СССР дөң кыска ху-саа дургузунда шунту нация-ларын болган биче улустар-ын бүгү таладыг хөгжүдө-лгө дика хой чүлөдери кыл-ган күрүс төүгө турбаан — деп, СЭИП ТН-нын «Совет Социалистг Республикалар Эпиелери» 60 чымын ду-гайдыг доктаалда чугаа-лап турар. — Индустриализа-цияны, кезээ алы-агынын коллективизациянын үдөөс-дө, социализм тургузар дик демекчелер оларын чан-гыс аң дайымын болган быкымак».

ЧАНГЫС АЛ эвелеге сырый каттыкшымын, акы-дунмалыг кады азымдалыг болган бот-боттарында дуаламынга на-ция будурун арга-куралымы-ларын уагатырар, социал-эко-номияг хөгжүдөнгө дүгө-дөдөр дорон совет чөөн чүк-түн улустары бугурун көргөн. «Күштүн күжү чалгымыда, чонун күжү ийирида» деп чөөн чүк улустарын улугер домаа бар, ол чөрөш ший.

Совет Россия тургусту-на-мын баштайгы күнелерин эгелзэн. Узбекистанга ас-ду-малыкны дузын көргүдө эгелзэн. Туркестанга ирга-ларын асма-хорегини тур-галарын берген. Чурттуң төп районоларын акылычыны болган тараачыны узбек акы-дунмалыгы президи-ни, тарашы, мануфактурны, де-ринг-херекселерин он-он эс-по-нонгар чорутканнар. Чон ону найырадыг эшелону деп тынгытыр-ла алаан.

Москвадан, Уралдын хоорай-ларында, эске-даа улугтер-теринден составтар кооп, канын, шойу, станоктары болган деринг-херекселерин, тудуг материалдарын өөрүтүп өскөн турганнар. Ленинград-тың болган Ивановоноу пос-тарын шее алааннар. Узбек чылдарда-ла «мун-мун» элек-терин керээлери деп ший-чонкин калбарып эгелзэн. Оруу пост-аачылар биле узбек деканарын найыра-лыг мичаар тыттып, бижытып, дайымак.

Бот-боттарында акы-дунма дуаламынаны болган кады ажылдакыланыг чаа-чаа ха-рылаалары бистин инити со-нуургаларымыска ужу-ду-а-лыг болуп турар. Мындыг фак-тымын көрөдө: узбек гу-дуулар болган мелиоратор-лар амгы үдө Россия Феде-рацияныкы нара хөрүнүг эвес черлерин шигээдн азы-рыга дуалажык. БАМ-да ажылдап турарлар. Шаанза-орус аккалары аш куу хо-жун элзэн азырын биске дуалажык турган болгай.

Республикага Ленин орденни тысырынга тураскааткан ба-йырым хуралга чүс чугаалан турган, эң И. И. Брежнев

мынча дээн: «Бистин улуг чуртувусту экономикаг бо-лаш културтуг амьдаралы-га, совет улустарын найы-расынын хөгжүдөнгө бо-гуугу Узбекистаннын салым-шыны дыка улуг. Кара хөр-сүңт эвес чери сайырады-рынын программазын ботта-дырынга силерин итееде-диг киредегилерин СЭИП ТК беди-биле үдөөс турар, аш-тер».

Ол дөргө, интернациона-лизмни асма-херек кириди көргүдөнгө эки үдөгөр-чи-жөк болуур-дур, эштер.

Чурттуң эске-даа акы-дунма республикалары-биле бистин хун бүгү харылааларымыс база бижыг. Кандыг-даа улуг үдө-херекти деңге будури амыдаралды совет хөвөн-ини чарылбас кезээ апаргай. Узбекистаннын болган Тажик-станнын акылыг чонны-ры Фегуава калкын кады тутканнар. Балх шылазын деңге шигээткенер, Ындыг чикер дика хой.

Совет Социалистг Респу-бликалар Эпиелери кайгыжык чараш болган күжүдү. Эр-тен орукту эргий көргөс, совет улустарын сатып-сеп-ти, элуг күжү, интернациона-лизм, акы-дунмалык коммунистерни Ленинки пар-тияныга даянган дорон тола эскертинер. Совет күрүсүн күжүдүн болган чекете-лининиң кады үдөөсүн партияда, оон мерген уду-ругадына.

РЕСПУБЛИКАНЫН бүгү чедикшикнинерге зуус денутатарынын Советте-риниң ролу улуг. Маскара-ныл күженикшикнинер кат-тыгырбыла, оларын чан-гыс аай соругагы угадына, рып тура, улустун эрге-чаты-галымын оларын партия органдарынын уду-ругады-биле акылы-агыны-органаны болган килеки-дича ажылдарын чорудуп турар. Советтерин хой тала-дыг асма-хорудуламы — рес-публиканын социал-экономи-каг болган културтуг кол-кол айтырларыг шигити-дөргөдө улуг ужу-ду-а-мын болуур турар.

Кезир үенин перспективаларын болан, чаа-чаа бедир-терин төлөөлөр турар, совет Уз-бекистаннын акылыг чонна-ры Ташкентте болган байыр-алга Леонид Ильич Брежнев салалдыгы болган ас-малычыныга база катан элзэн кооп турарлар. Партия-нын XXVI съездинин СЭИП ТК-нын мый (1982 чыл) Пле-нумунуң салган соругаларыг, беш чылдын планларын бол-ган даалгаларын күтсөдери-ге олар күженикшикнинер болуур турар.

(СЭТА).

ААС-КЕЖИКТИГ САЛЫМ-ЧОЛДАРНЫҢ ХООРАЙЫ

Ташкентте тудуу чаа эгел-деп турар микрорайонун «На-йрал» деп алаан. 1966 чыл-да болган чер шикээкчи-ныг халамыга таварышкан черлерин катат тургустуна киришкен хоочунар ону тур-дар, эрген чалаан алган. Ми-чангы берге үдө олар чурттуң яны-буру будурунандан Уз-бекистаннын найысмаалыг чедик келгенер.

Чер шикээкчи-ныг соон-да бир ведега хире болганда анык ууран тудуугу Петр Савчук комсомолчу пүтсека-биле Ташкентке чедик келген. Шеевлекчилер бригадир апарган. Амгы үдө он уду-ругу турар коллектив респу-блика найысмаалыгын аны-ганг будурунандан элзэн каш объектилерин шеверел ажыл-дарын кылды турар. Оларын бирөөндей эске-диге бар чо-руй П. Савчук болууна ки-

ришкени хөй-ле бажынармын көрүп эртер.

Шота Густавели проспекти-де яны даштан кылган улуг ас бажыга он көрүжү док-тар. Ол дөргө, Петрун эң бир дугаларында кылган тудуу ол, бригада удурунун ол алаа өөрөгөн. Беш республикадан келген аныганыг кижилерин акылыг удурун амыр эвес болган. Мичалза-да баштайгы ымыздалыг ол чедикшикниг эртен, инити асма-херек кижилерин донаштырган.

Ташкентинин төп шөлүн чонгулда эң-не чараш бажы-нарнын бирөөн — В. И. Ле-ниннин Төп чүеинин фили-алы турар. Чүе сибилер уз-бек мастер-биле кады П. Савчукун бригадыны оон шеверел ажылын база кыл-дан. Узбекистанда салгалды салгал замчыл келген ол на-рып уран чүлүд анык туду-жар ыччан шигээдн алган-нар.

Улустарын найыралыг И. И. Ленин атыг кайгыжык-тыг ордунун тудууга Петр ола, кыс ийи дунжымы-биле кады киришкен. Олар база хоорайны катат тургузары-биле алаа чедик келгенер. Ам-гы үдө Савчуктарин өг-бү-дөз Ташкентинин сурагын тудуугулары апарганнар.

Хоорайнын он он тудууга-рынын дугайында Петр Ива-нович анык тудуугуларга бол-ганос тамытырар. Иччал чүлө болуун киришкен туду-угаларын дугайында чугаа-лаары-биле ол кызыгаарла-тымак. Хоорай Социалистг пүтүдү, тудуу таламы-биле доктаамал комиссияны секи-гүнү Савчук амыа хой кол-деститтерин асма-херекти дугайында тергип эки билер.

Хоорай Социалистг совету

сесиларынын бирөөнине мидым сантуу адыттыган: акы-дунма республикаларын тудуугуларынын дузымы-биле 1966 чылдан бээр Ташкентте 14 миллион дорбелчин метр чуртталга пазу ажылгалта кирген. Хоорайныг бүтү-де ра-йоннарында найырал кыраг-дары көүдөдн. Чер шикээк-чи-ныг соонда үш чыл эрт-кенде тудууган бажынарнын саны ол халап мурунда тур-ган бажынарнын санында хой болган.

Чурттуң улустарын найы-ралы хоорайнын үрөгетти-ген черлерин чартырынга; чаралын кырагга алгатып найысмаалыг тудууга улуг салымшыны кириген.

Г. КАЗАНЦЕВА,
СЭТА-нын корр.

Ташкент.

Ойвар чүлү тынжымын фронтугу база калбары тур-рар. Бир тонна жөмүр-дани алды-биле беш-алом кубо-метр чери ойвар коар бол-гой. Ойвар чүлү тынжын үш катат уагатырары-биле че-же тире күженикшикниң дүгө-дөдөр жоон-на ийди шыкымак. Ич-чангаа будуругузын тешик-тиг эде дерини база чугула болуп кел чидер. Он-он кубо-метр довурак кидүрер экска-ваторлар-биле черелештир

РЕСПУБЛИКАГА ШАКТА, ХҮНДЕ, ЧЫЛА...

Бир шакта-да Узбеки-станга он өг-бүлө чаа бажы-кеч көжүп турар. Чыла-да республикага 927 муң квартираларын асма-лакта кирер, ол дөргө, 58 миллион дорбелчин метр чуртталга шөлү-дур.

Узбекистаннын элек-тростанциялары ший дур-гузунда 4 миллион ки-ло-ватт-шак электри энергия-ны ажылдап илдирип тур-рар. 1926 чылда, ону со-нан эгелзедн, 2,53 милли-он киловатт-шак болган. 10 юмалыг чылда рес-публика 37,4 миллион ки-ло-ватт-шак электри энер-гияны будурун.

Делегейде хөвөн буду-ругузын он кесекке ху-нарга, оон ес хызын Уз-бекистанга оонайар. Эр-тин турар чылда он буду-ругузын 1,8 миллион тонна ме-дер. 1924 чылда, кажин республика тургустуна-нда, коздуула хол-биле элзэн кылдыр заводтар асма-лаш чүс тонна хөвөн будурун.

Узбекистанда чыл са-нында 100 муң гектар су-гаттыг черлер нежекип турар. Ол черлерин кезээ асма-агыга ажылдагынга механизастаттыган комлекстер уаг рулду ойноп турар. Оларын со-тамында белик будурук-туг техника эвек. А 60 чыл мурунда республика-га «Фордон» деп марка-лыг 39 трактор турган.

Республиканың сугаттыг черлеринде чүгас хө-вөн өлүп турар эвес, ар-бай, кызыл-та, кукуруза болган рие база хой. Та-раанын инити чымалам бо чылын үш миллион тонна ме-дер. 1924 чылда ону чугас 767 муң тонна-ны будурун.

Улуг Октябрьни тил-дескениг чедир респу-бликага чоңуң үш хузау жүкү-онжык олар турган болза, ам беш чурттак-чы-ныг өөрөг-дө өөрөнип турар. Чыл санында 3 миллион асма оолдар бо-лган кыстар парталарга олдурун, дэди өөрөг-дө черлеринин болган тех-никаларын аудиторлар-ына көп, профессионал-техниктиг училищелерин кабинеттеринге кичээдн турарлар.

Амгы үдө Узбекистанда дөрт муң Култура орду-лары болган Култура ба-жыныгы бар, ында ийи миллион кижик бот-тыны-гыр уран чүлөгө хаара туттуунан. Олар 9200 бот-тыныгыр уран чүлө кол-деститтерин, 56 улусчу театрларын тургусканнар.

Совет эрге-чатырманыг чылдарында дөртөн адым музей, хоорайларда болган суурларда оларын он-он филиалдары ажыттыган. Чыл санында оларга ийи миллион совет килеки-лер болган даштык туристер алаан кооп турар.

Баштайгы «Ужугелдн» чүгас Совет эрге-чатыр-маны чылдарында илди-ругу эгелзэн Узбекистанда амгы үдө 281 содуз табек, оруе, таджик, татар болган бис-тин куртувустун өске-лаа дымдарында үнүп турар. Чылда оларын инити ты-ражы 900 миллион эксе-м-пляр челе бээр.

(СЭТА).

Ортаа Азияда одо-дого энергетиканын эң улус базаларынын бирөөн Ангрен-ниг ужу-ду-алымы ам-даа ула-дыр.

А. СКОРОБОГОВ,
СЭТА-нын корр.

Ангрен, Ташкент областы.

Аңгы-бүрү МЕДЭЭЛЕР

УЖУРАЖЫЛГА

Шүйүнү кадыкчыга школам — Бай-Тайга райондагы мектептеринин бири. Биздин мектеп жок, маанса сандык айланга сөөгү ийи чыда үзүктөлүшкөн болуп көрбөс. Ол чөчүлө хергедейин баранна-ры-биле доктамаал хандыртып келген. Бо бүгү бараннарынын доктамаал жөн турарын районо баштаар чери (директор К. С. Чамбын-оол) үзүктөлүшү контролга алган.

Чокта чаа районо даргазы К. С. Чамбын-оолга баштаган оа чериин аялдамаларында кадык-чыдагы школамга ужура-жылга барганда, Шүй суурун, журттакчылары ужуражылга дегенде киркип, сандыгы жөн турар бараннарынын ассорти-ментинин чедер, четтеш-пий дугайын ханы чуга-лашкан. М. Х. Кудур-пай, Д. Х. Чокпак, Т. И. Мортал-оол олар боттары-нын акжыгы сандарынын берилген. Ужуражылга-нын түнөйдө сандыгы ээти доктамаал сандарын, шиа саваларын үзүктү-хүлөп ап турарын дугу-рушкан.

Шыял-ла сандыгынын са-дыгы аялдамаларында ка-дыкчыдагы мектептеринин бири. Ол чөчүлө хергедейин баранна-ры-биле доктамаал хандыртып келген. Бо бүгү бараннарынын доктамаал жөн турарын районо баштаар чери (директор К. С. Чамбын-оол) үзүктөлүшү контролга алган.

Чокта чаа районо даргазы К. С. Чамбын-оолга баштаган оа чериин аялдамаларында кадык-чыдагы школамга ужура-жылга барганда, Шүй суурун, журттакчылары ужуражылга дегенде киркип, сандыгы жөн турар бараннарынын ассорти-ментинин чедер, четтеш-пий дугайын ханы чуга-лашкан. М. Х. Кудур-пай, Д. Х. Чокпак, Т. И. Мортал-оол олар боттары-нын акжыгы сандарынын берилген. Ужуражылга-нын түнөйдө сандыгы ээти доктамаал сандарын, шиа саваларын үзүктү-хүлөп ап турарын дугу-рушкан.

БАШКЫНЫН БУЯННЫГ ИЖИ

Биздин Кизил-оол Улут-Хемде Көк-Чыраанын көчү-шмуктыг шыааларына хой кадырын, мөздүргалар шалбаан, ону өөредип му-нуп, өскө өөрү-биле бир дөмөн, ойноп өскөн. Ол ада-иизинге, убааларына өг аялдамга дузалажылга база ынак чо-ран. Кизил-оол школам чыдарында бодуун ынак башкыларынын акжыгы со-нуурап, оларга дөмөлейки-сээр-даа чорай.

Бодуун ол бар хып, бир өкүп чоран күзөлдө ботта-лары-биле 1954 чылда сес-киссе дооскан. пайсылаз Кизил-оол ханка. Кизил-оол башкы ушундешинин дөрт чылы комсомолду акжы-хер-тер, спортту маргыла-ларга каржы-солуп эрте берген.

Бо хушера Кизил-оол Санчүевеич Өүрөдө Солчу-ортумак школасынын төгү башкысы, үш уругун ала-ды. Башкы К. С. Ховалыгы-нын дуржугалында кол чүгү — кичээл бурзуга ийи кыл-дыр беттешин өөрөп өрткөн чүгүлөп үргүл-дөлдү, доктамаал школа-чыда катаалдык, түс-түс өөрөп-көргө-биле акжылды, ме-тодикада чыа чүгүлөп акжыл-лап турары болур. Башкы өөрөп-көргө-биле акжылды, ме-тодикада чыа чүгүлөп акжыл-лап турары болур. Башкы өөрөп-көргө-биле акжылды, ме-тодикада чыа чүгүлөп акжыл-лап турары болур. Башкы өөрөп-көргө-биле акжылды, ме-тодикада чыа чүгүлөп акжыл-лап турары болур.

идеалдарга болгаш коммуни-ст мөзү-шмукка, тура-сору-ка кижизилер. Мен өөрөп-көргө-биле акжылды, ме-тодикада чыа чүгүлөп акжыл-лап турары болур. Башкы өөрөп-көргө-биле акжылды, ме-тодикада чыа чүгүлөп акжыл-лап турары болур. Башкы өөрөп-көргө-биле акжылды, ме-тодикада чыа чүгүлөп акжыл-лап турары болур. Башкы өөрөп-көргө-биле акжылды, ме-тодикада чыа чүгүлөп акжыл-лап турары болур.

40 ШАҢНАЛ

Бүгү-шөмөлдө чадаг чы-рыш хушуге ол хуш шыа-алдарын Уралдын маанын туудууну заводдун эи дөре куш-культура коллективте-ринге болгаш спортчуларына тыпсыр.

— Чадаг чырыш хуш бо се-зонда өрткөн спортту маргы-лааларын эи массалык бо-лур. Чадаг чырыш дөрт ду-гаар-ла уралмашчы киркир-леп, «Уралмашта» куш-кул-тура болгаш спортту хөгү-деринге деткиче кадарынын чөвүлөшүн дарагы, бугу-рулге каттыжылмашынын чыгыне директорунун ораза-чымы К. Кошратыев чуга-лаан.

Өрткөн маргылааларын түпкөлдө анализтөөн шыа-алдарын Кошратыев сто-лунда база бар. Каттыжыл-маша санды турары болза, заводдун төртүгүн хуш-

ге турскааткан маргылаа-лар куш-культура болгаш спорттун бугулу көрдөмө болган. Заводтун эи акжыл-дан эгээр-ла старттан 12 му-хире кизи чадаг чырышче ү-гөн. Оларын элөөн хей неши өг-бүлөсүнүн кежигүнөри-би-ле кады келген. Уш анги хем-чээлдиг маннаар орутарын ийи бурзуу бодуун шыдаар хире-шаа-биле шилп алган. Авалары, кытап-авалары-биле кады чыгып уругтар 900 мет-рин чадаг чырыштыг киркир-кен.

Сентябрь 12-де эртер чадаг чырыштыг база-ла өг-бүлөлөр кежигүнөри-биле кады кир-кирп көрдүгөн. — Эи дүргө маннаар болгаш эи хей кежигүнөри-биле киркир өг-бүлө-лөргө тускай маннааларын тыпсыр.

Н. ПОТАПОВА,
СЭТА-нын көрр.

СПОРТ-ӨҢНУУВУС

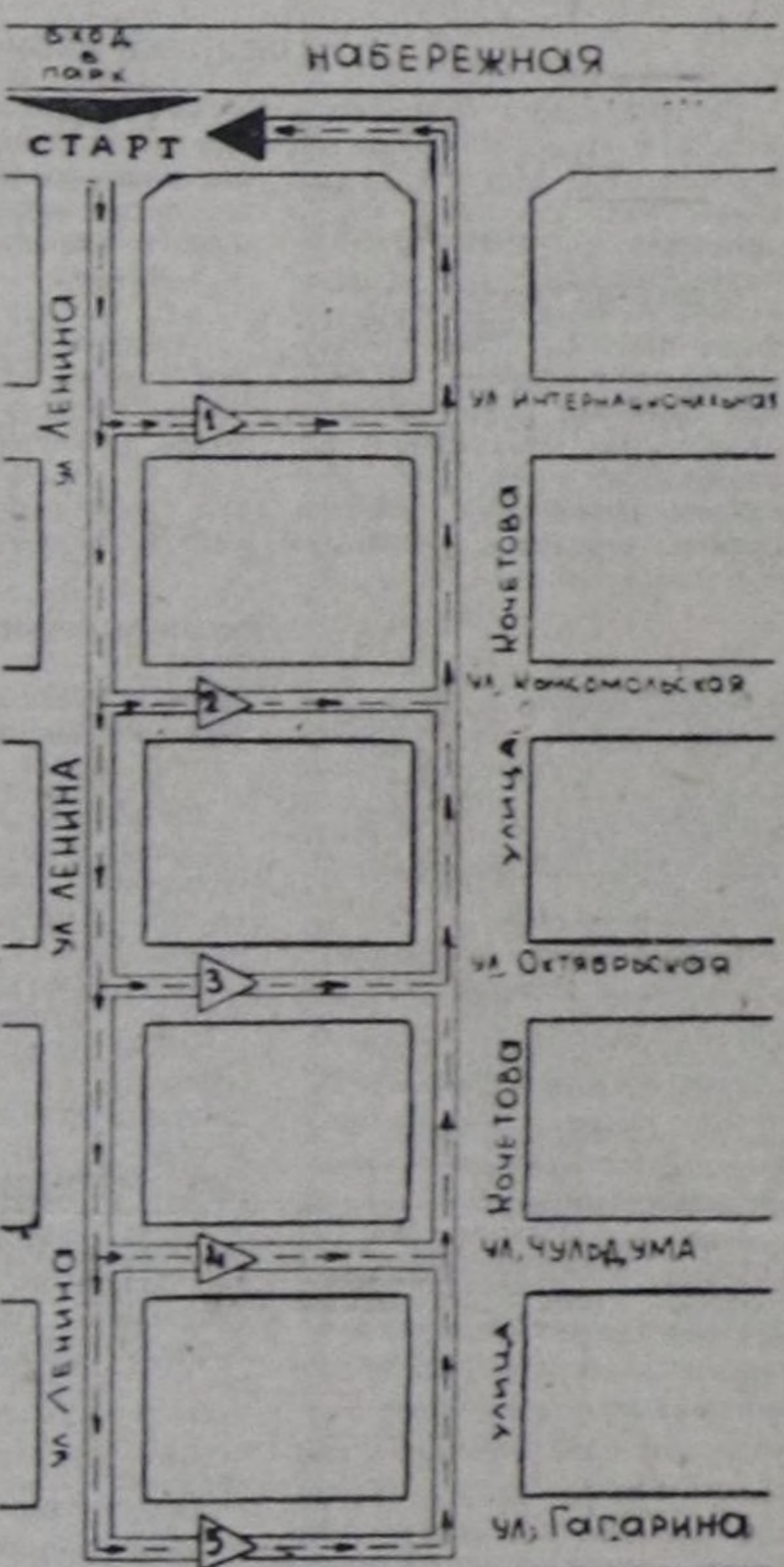
Сентябрь 12 спортчу байырлап хуш болур. Наймсалдын Ленин, Кочетов кудумчулары кызыл туктар-биле шиметтир. Ошза байырлаагы шиме-Ленин шөмүлө эртегини 10 шак 30 ми-нушта куш-культурачыларын парадм эгээр. Маргылаанын кол судызы В. И. Бактыков, кол секретары В. С. Хопрор.

Куш-культурачыларын мурунку олу-рунда тун кудумчулары чоруур. Тун кудумчулары мурунда спортчу колонналар Ленин шөмүлөдө Н. Гастелло аттыг дыш-талыла паргыгыч улаптар. Парктын кол арканын чыныда шөмдө бүгү дыш-талыларын старты эгээр. Стартты ош алгаш бүгү маршруттар Ленин кудумчузун куду баткаш (схема көргөсөн маршрут айы-биле) Кочетов кудумчузун-че эгеш, ол кудумчулал парк асымы Друзба кудумчузун талазында фи-нишке көп төндүр.

Ош хуш шүтү 4 бөлүк стартче үер. Байтайгы 3 бөлүк бурзуга 4 маршрут бар. 4-10 класстарын өөрөп-көргө-биле акжылды, ме-тодикада чыа чүгүлөп акжыл-лап турары болур. Башкы өөрөп-көргө-биле акжылды, ме-тодикада чыа чүгүлөп акжыл-лап турары болур.

(№5) маршрут Гагарин кудумчузу-биле Кочетов эи келген, парк асымыга фи-нишке төндүр.

Эрчим эштер, кадык болгаш эрес-кашпа-гай болурунга спорт дузалаарын утпа-лаптар. Спорт-биле өнүктөжүлөп, сентябрь 12-де Бүгү-шөмөлдө чадаг чы-рыш хушун спортчу байырлап хуш бо-дураалар.

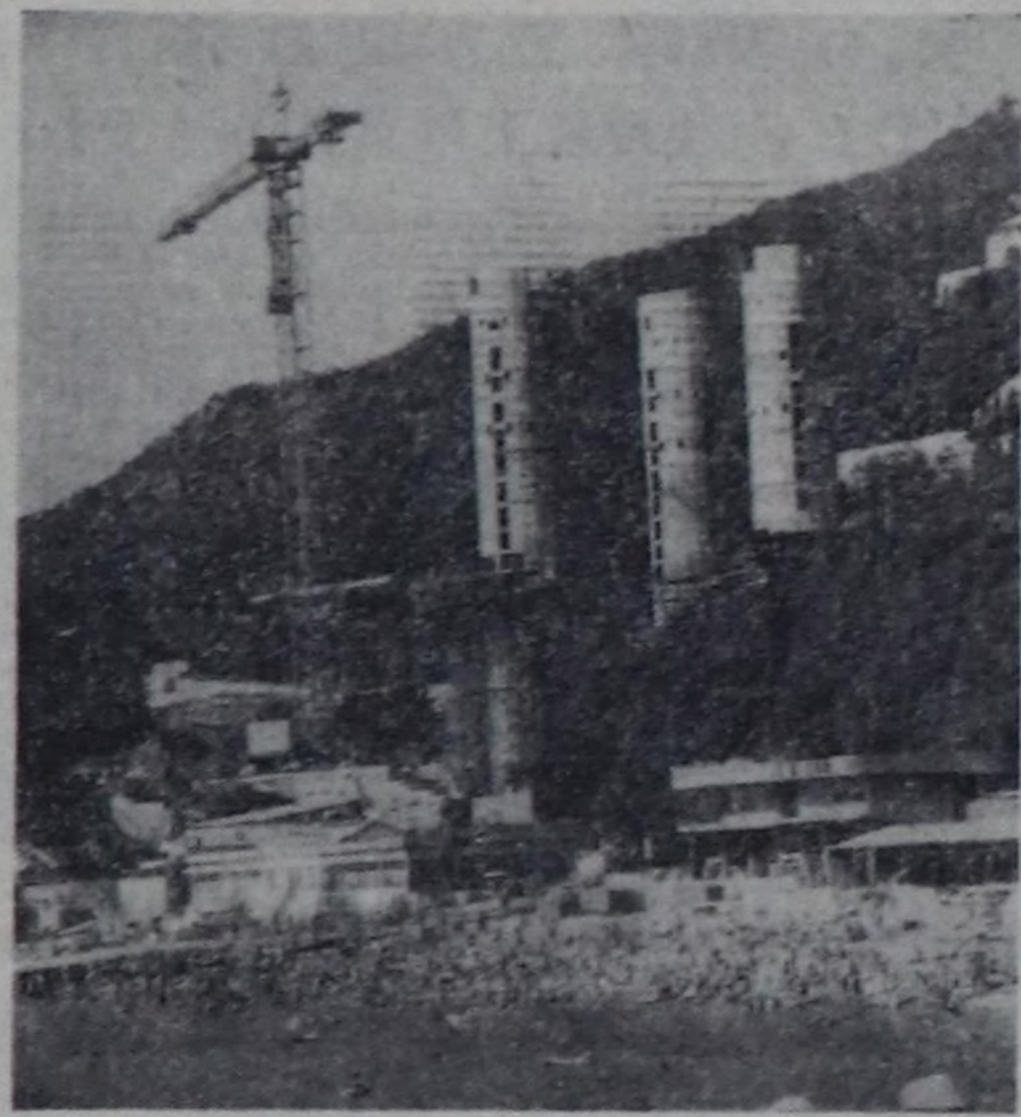

ТООЛЧУЛАР ЧЫЖЫ

Ада-өгбелеринден оларын мерген улаа-нын, уран-чечен дыын тоол-доманга дөсөн ал-ган кижилер ам-да бистин аравыста хой. Биздин чечен-мерген тоолчу кижилерден хан-ны уткамы улу, биче хемчээлдиг тоолдарын, тоолчуру болгаш төгү чугааларын, үлөгер до-нааларын, тыямыктар-ны бала өскө-даа хуш-туш ас чогаалынын биче жаздарын чып бичи-р сорула-биле Ты-ваанын өртөм-шүнчөлө-институдуну бөлүк эр-тем акжылдычылары удаас оларын чы-жын эртерин дөт ту-рар.

Ол болур чечен-мерген-перин чыжыныче кол-дууда район бурзуга-дөт бөлүк тоолчулар чалатты-рар. Оларын ылар репер-туралыда эри-лаа, чаа-даа тоолдар бар. Ол ышкан суг, хат халаттарын ду-гайында болгаш экер-эрес мөгөлөр, эи айт дугайында дөт ханым тоолчуру чугаалар чок дөт.

Кыдыган бүгү акжыл-ды түнөйдө, бо беш чыдын төчүлө дөрт тоолчу ССЭ-нын Эртерин академиясына. Сентябрь болгаш ыраакы чөчү-гүн удустарынын аас чо-гаалынын тураскаалары деп пому орус-тыла дылга үндүрер. Тыва дылга үер дөрт томдунда алгаш, үс-түндө акжыл пинтиз-биле алдан тоолчу болур. Би-чавган үсүндө акжыл совет болгаш дөдөг хемчээлдиг эртерге улуг ужу-дузалап болуру чугаалар.

УКРАИН ССР. Совет Эвилелинч болгаш Чехословакия-нын профиле-деринин акша-хөргө-биле Крымдын эринде «Найра» пансионаты туттууну турар. Кадык-чыдылганын бо чери акжылга 1985 чылда кирер.

ЧУРУКТА: «Найра» пансионатынын түдүк шөлүнүн нини хевир.

СЭТА-нын фотохроникасы.

ЗОНАЛАР АРАЗЫНЫН УШКУ МАРГЫЛДААЗЫ

Сентябрь 7-ден 25-ке чедир Москвага шыдыраа талазы-биле дөдөгөй бири чөчүлө зоналар аразынын ушкы, сөөгү маргылаады бооп эртер. Дөдөгөй чемпиону Анатолий Карпов-биле ойноп ийи сөөгү киржикчилер ол маргылаа-дан шилитини үер ужу-луг.

Маргылаанын бооп эртери «Спорт» дөт аалчылар бажы-ныга маргылаанын байыр-лыг акжылдыкын сентябрь 6-за болган. Ол маргылаада 14 проесейстер болгаш 3 тө-лөгөй мастери киркир. Совет Эвилелин А. Бедзевский, Е.

Геллер, Г. Каспаров, М. Таль төлөлдү турар. Даштыкы кир-жикчилер аразында — У. Ал-дерсон (Швейц.), Д. Велими-рович (Югославия), Г. Гарсиа (Куба), Л. Кристьянсен (АКШ), Д. Сакс (Венгрия) болгаш өскөлөр-даа бар.

Маргылаанын кол судызы — Б. Казим (Югославия).

Маргылаанын акжылды тур-да, он киржикчилеринге ор-ганизаттыг комитеттин дарга-зы, Москва куш-культура-ларгазын орадакчымы А. Костенко болгаш ССЭ-нын шыдыраа федерациянын даргазы, Совет Эвилелин ийи дакыр Маадымы, ужу-дукчу-комсомола В. Севастья-нов байыр чедиргенер.

В. БАКИН,
СЭТА-нын көрр.

ШЕФЧИЛЕРНИН ДУЗАЗЫ-БИЛЕ

Амгуш хемини эринде чапталган Диканку суурда Волгоград областан беким мер-гежиздиг шеверекчи-мастер-лер чөдө берген. Олар тайга-сында ол суурун шөфтөп ту-рарлар. Олар станицанын болгаш чуртталганын бажы-нарынын даштыкы хавадарын соокка пидамын — ызы-бүрү өнүктүрүшкөн-биле чымы-рып, шеверлээр акжылдарын күдөдир.

Таджикстандын төлөлдө-

чидерини түдүп турары Со-лози суурун чамдык бажы-нарынын, халаларын мыдыг чараш материалдар-биле ши-мен кылган. Демир-орук шү-гүмунун Чөчө көздөдө эи улуг дөт Ургалда дыка хей бажынарынын национал угу-залар-биле каастаан. Ында у-раны түдүгжулар акжылдап ту-рар.

М. КОЛБАСКО,
СЭТА-нын көрр.

КЫРЫГЫЖЕ ЧААСКААН АРТАР

Дирим амантанар аразында чыгыш-даа чылымын Чаа Зе-ландиядан тыпса сакер. Ол хамаанчө бо чурчө он кини-рини журтун хойдууа шыдыраа-биле хоран. Ча-лын чок кустарын хей са-ныг отрядын, ош аразында

туг чылын херек боду бергеа, бо талазы-биле тускай шити-рия чазак хулоон алыр ужурга таварышкан. «Бир өвөс чыдан дөтпөт үне-даа боор болза, кырыгыжө чедир чааскаан чуртааш, он өлүр» — деп, премьер-министр Р. Мааду чугаалаан.

ИЖИН-ШӨЙҮНДҮ ААРЫНЫН ПРОФИЛАКТИКАЗЫ

Б. БУДУП,
Кизил хоорай.

ЧУРУКТАР

ДЕЛГЕЛГЕЗИ

СОФИЯ. РСФСР-ин чур-ручтуларынын ССЭ-ини тургустуугаынын бо чы-лынга тураскааткан чурк делгелгези. Болгариянын наймсалынын совет эр-тем болгаш культура бажы-ныга акжылган.

Совет акжылдыкынын — туудуларынын, метал-дуртарын, колхозчулар-нын, өртөмдөштерин, арти-сттерин окур-хевирин, Россия Федерациянын аягы-агы буудуларынын бир ошзагы болгаш байка бодууну чурал, чырыктын чүс аягы уран чуруга, графика акжылдарын ийла дөтсөт. Болгар темага ха-марышкан чуруктар дел-гелгедө база бар.

Бистин планетавыста ийи-шөйүндүгү халдарымын аары-ларын неентергей. Дилет-терин, ийи тын, паратиф болгаш ийи-шөйүндүгү өс-кө-даа халдарымын аары-ларын аарыаан чонугу чурт чок. Делгелгедө эи эмер би-чи чаштарын беш милли-он ийи-шөйүндүгү берге аарымын алуу турар. Бо аары чүгө санитария культу-рызы болгаш үлөтүр сайы-ралы куду чурттарда не-птерей эвес, а халык АКШ, ГФР, Англия болгаш беким сайыралдыг капиталисттик чурттарда база өскөн.

Ийи-шөйүндүгү халдарымын аарымын бодуруба-нын хемчегелерин чорудары ылымда ба бөтөн эвес. Ош тыптын кезир чыдагазын ызы-бүрү. Аарыгынын шынар-ларын тодараларын конугу на-ры. Ийи-шөйүндүгү аары-ларын өскөдүктүлери даш-тык байдаларга шыдымын чурттар.

Шагда кыжыкты (дизенте-рияны) хиритг тоолор аарымы кылдыр санаар чорал. Би-чавгаи амы үдө ону са-нитария культуранын чөтө-шүн аары деп дөртү-биле

адип болур. Бөдүүн арыг-ше-верин сагызымын халды-кыргыз аарыг бо-ла тыпты боор. Эки шынардыг азы-чөм кыжы аарымын бодуруба-нын профилактиказы. Дыка хей азы-чөмгө дизентерия бактериялары камгалаты-нып чуртталганын, хөй-биле үрөкшн көздүр. Урөгшн көтөтканы соодукута сун каар болуурусса. Дизентерия бактериялары 3-5 ху чурт-таар. Хлебко хамаарыламын калдыгы? Санды алмыч чамдыкта орап албай-даа, фронт болгаш погаа суккан суккаларын хөй-биле сун алыр. Чугулаан погаага дизентерия палочкалары бар болза, өскө азы-чөмн хир-лендирип болур.

Сөөгү үдө сүт болган сүттен кылган аш-чөмөринин рөккө узаткан. Чайын күзүн сүткө бактериянын азы-чөм көздүрөгөн таарымчалыг бай-дал тургустулар. Ийи-шөйүндү сүтү аргалы-ла болза, хай-ындырып алыр чугула.

Дизентерия палочкалары фронт, кат-чөм, погаалар хей болур. Ылдыз болганда, эи сугу экилар чурр алаар. Дизентерия микробтары сугта

өөрткөнгөндө онза хамаа-рыламын.

Өг-бүлөгө кым бир кизи халдарымын ийи-шөйүндү аарымын аараанда чүчү канчаарлы? Бирги дөмдө көздүргө-дө дүргө өмчөгө чедирер. Чик эртин турар аары чортуу аар байдалче шил-чиге болур. Ийи-шөйүндүгү калдык-даа эпидемиология-нында боттары чөдө эи-мен-мөз эи. Ызы-бүрү күптүг эмерини шы эвес акжылгаар, аарыг тындалар мик-робтарга дөт чөчү алаар. Ош уламында халы-даа ийи-шөйүндүгү микробтар үрө-кшн көздүрүшкөн-биле бөдү боор.

Толуктаан аарыгы калдык эи-биле эмерини, чөчө хиреп ийерил чүгө эи-чөм сүмөлдө. Эмнегедө азы ба-зынга эмерини эи-чөм шити-риларга. Бажыга эи-чөмгө таарылганда, санитария дү-рүмү шыгыг сагымы, Орун-дөкөс, аяк-саваны, аш-чөмн өг-бүлөсүн өскө кижигүнө-ри-биле аныгалаар. Орунун хөргөсөин 0.2 ху экилдири-луг хлоруг сугга чурр. Ан-саваны сугта хайындырып,

Редактор В. С. ШАРАВИН.

(Солунун дараазында номери сентябрь 10-да үнер).

ЧАРЛАЛ

Тыянын куруне филармо-ниямын бодуун чыныда улус-чу ширити бөдүгө 12 хал-дан орт наалыг үдөшн на-ционал кижилерин өөредир-биле шилп алырын чарлап тур.

Шиллгени 1982 чылдын сентябрь 30-де, эртегини 10 шактан эгелзөш, филармония-нын бажыныча кылды.

Билдиринишкени кадр киди-шинде хулоон ап турар.

Тыянын куруне филармо-ниямын акжылдары-биле:

«ИПОНЕР»: № 64 кино-чымы 9.30, 15.45 халык ка-питан 10.40, 12.30, «Байрам» деп чугаалан шыдаас мен 15.40, 17.20, 19.00, 20.40 шак-тарда.

«ВОСТОК»: «Чүс чылдын улуз оорашкыны» 15.30, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Билер азы у-тур» 18.30, 20.30 шактарда.

Редакциянын АДРЕЗИ: ИНАКС 667000

667000. Кизил Шетинин болгаш Кравченко кудумчуу бажы № 3. ТЕЛЕФОНЫ: Редакция 2-24-63, редакция орадакчылары 2-35-24, 2-23-54, архивчалыг секретары 2-23-35, секретары 2-23-35, партия-ны аялдамал болгаш совет тургузуг кидистерини 2-37-13, пропаган-да кидистерини 2-31-75, культура кидистерини 2-23-54, киди аял-агы кидистерини 2-21-47, улусту кидистерини 2-41-75, чага кидистерини 2-41-27, информатия кидистерини 2-20-60, корректорлары 2-27-41, бухгалтерияны 2-12-45, солуг келбей барганда 2-32-75 телефоноч доллар.

Чыгы № 1881
СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП УНЕР